

Ministerens forord

Dette er arbejdsprogrammet for vandområdeplanerne for perioden 2027–2033 (VP4).

Med den brede politiske *Aftale om Implementering af et Grønt Danmark* har vi nu en samlet plan for, hvordan vi ud fra den nuværende kendte viden på sigt kan opnå god tilstand i vandløb, søer, kystvande og grundvand. I tæt samarbejde med og fællesskab med parterne og en bred politisk kreds har vi nu udlagt vejen for de kommende år, og snart kan vi se konturerne af nye vådområder og områder med spæde nyplantede træer. Arealomlægning, der også har positive effekter for vandløb, søer og grundvand, er hovedmotoren, som sikrer, at vi nu har en samlet plan for målopfyldelse. Arbejdsprogrammet for 2027–2033 skal videreføre de spor, der nu er lagt.

For mig at se er det vigtigste, at vi i planlægningen sikrer de rette balancer. Et landbrug i udvikling og et velfungerende vandmiljø behøver ikke at være hinandens modsætninger.

Aftale om Implementering af et Grønt Danmark (november 2024) er et paradigmeskifte for, hvordan vi som samfund kan løse vigtige miljø- og naturudfordringer, også selvom opgaven er stor og kan forekomme uoverskuelig.

Vandmiljø er både fjorde og kystvande, men også søer, vandløb og grundvand og tilknyttet natur. Genbesøget af vandområdeplanerne for tredje planperiode fastlægger indsatser for så vidt muligt at vise vejen til opfyldelse af vandrammedirektivet. Dette udgangspunkt skal fortsætte i VP4, hvor bl.a. fosforreguleringen er i fokus, så vi på sigt kan få klare og økologisk velfungerende søer. Det er et arbejde, jeg ser frem til.

Nye udviklingsprojekter skal bidrage til, at vi kan få afklaret, om der er behov for at fastlægge flere indsatser, hvor vi i dag har ukendt tilstand. Særligt på grundvandsområdet skal et forbedret vidensgrundlag bidrage til at revurdere og eventuelt iværksætte indsatser i VP4. Vi skal sikre, at vi følger med tiden og har de rigtige forudsætninger for at kunne tilstandsvurdere, og at vi overvåger i overensstemmelse med forpligtelserne.

Vi står forsat over for en kæmpe opgave med at sikre et godt vandmiljø for de kommende generationer og for eftertiden. Det er en bunden opgave, at der skabes og fortsat værnes om grundlaget for målopfyldelse.

Vi inviterer med dette arbejdsprogram til dialog om det danske vandmiljø.

God læselyst!

Jeppe Bruus
Minister for Grøn Trepert

Indledning

Ifølge vandrammedirektivet skal hvert EU-medlemsland forud for hver ny planperiode fremlægge et arbejdsprogram for forberedelsen af de kommende vandområdeplaner.

I dette arbejdsprogram orienterer Ministeriet for Grøn Trepert om de forskellige elementer, der vil komme til at indgå i forberedelsen af vandområdeplanerne for fjerde planperiode.

Arbejdet frem mod vandområdeplanerne sker på et fagligt funderet grundlag, og ministeriet tilstræber en åben proces med mulighed for inddragelse og dialog. Arbejdsprogrammet er tilrettelagt herefter.

Det fremgår af arbejdsprogrammet, hvordan og hvornår interessenter og offentligheden kan forvente at blive inddraget i forberedelsesarbejdet. Med Aftale om Implementering af et Grønt Danmark af 18. november 2024 blev det besluttet at styrke den lokale forankring af indsatser ved etableringen af kystvandråd og lokale trepartar. Disse skal sikre lokalinddragelsen med henblik på planlægning og implementering af særligt kvælstofindsatsen.

Arbejdsprogrammet er i offentlig høring i seks måneder fra d. 20. december 2024 til d. 20. juni 2025. Efter høring behandler Ministeriet for Grøn Trepert de indkomne høringssvar og vurderer, om det giver anledning til ændringer i arbejdsprogrammet. Senest d. 22. december 2025 offentliggøres det endelige arbejdsprogram. Som del af offentliggørelsen vedlægges et høringsnotat, som beskriver, hvordan de indkomne høringssvar har været behandlet, herunder om de har givet anledning til ændringer i arbejdsprogrammet.

Vandmiljøet i dag – formål og status ved genbesøget af vandområdeplanerne for tredje planperiode

Formål med vandplanlægning

EU's medlemslande vedtog i 2000 vandrammedirektivet, der har til formål at sikre, at overfladevand og grundvand får 'god tilstand'. Derfor skal Danmark og de øvrige medlemslande gennemføre en målrettet vandplanlægning for grundvand, vandløb, søer og den kystnære del af havet. Vandrammedirektivet har til formål:

- At forebygge yderligere forringelse og beskytte og forbedre vandøkosystemernes tilstand og, hvad angår deres vandbehov, også tilstanden for jordbaserede økosystemer og vådområder, der er direkte afhængige af vandøkosystemerne
- At sigte mod forøget beskyttelse og forbedring af vandmiljøet bl.a. gennem specifikke foranstaltninger til progressiv (vedvarende) reduktion af udledninger, emissioner og tab af prioriterede stoffer og ophør eller udfasning af udledninger, emissioner og tab af prioriterede farlige stoffer,
- At sikre progressiv reduktion af forurening af grundvand og forhindre yderligere forurening heraf
- At bidrage til at afbøde virkningerne af oversvømmelser og tørke.

Vandrammedirektivet er i Danmark implementeret i lov om vandplanlægning jf. lovbekendtgørelse nr. 126 af 26. januar 2017 og tilhørende bekendtgørelser efter loven.

Vandområdeplanerne for første, anden og tredje planperiode har kontinuerligt og progressivt styrket det danske vandplanlægningsarbejde som grundlag og udgangspunkt for vandrammedirektivets mål om opnåelse af god tilstand. Den løbende udvikling på området har både bestået i fortløbende tilvejebringelse af faglig viden og håndtering af de udfordringer, der har betydning for at nå målet om god tilstand.

Status for vandplanlægning ultimo 2024

Med *Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug* (Landbrugsaftalen) af 4. oktober 2021 blev det besluttet, at der skal sikres en fuld implementering af vandrammedirektivet. Udviklingsinitiativer som "second opinion" og "lokalt funderede analyser" (kystvandråd), der blev besluttet med aftalen, skulle bidrage med viden om, hvorvidt der er grundlag for at justere reduktionsbehovet ift. kvælstof (indsatsen til kystvande), og om der kan findes andre veje til at opnå målopfyldelse ift. kystvandene. I aftalen blev der besluttet et genbesøg af vandområdeplanerne i 2023/2024, hvor det – på baggrund af ny viden fra udviklingsinitiativerne – skulle beslattes, hvordan det resterende kvælstofindsatsbehov håndteres ift. indsatsen til kystvande.

For de resterende indsatsområder i vandområdeplanerne 2021-2027 (vandløb og søer og grundvand) blev der planlagt et lignende genbesøg i 2023/2024 for at tage stilling til det resterende indsatsbehov og nye udviklingsinitiativer. For grundvand er der med genbesøget besluttet at opnå et forbedret vidensgrundlag, der kan lægges til grund for vurdering af behovet for yderligere indsatser. Og for miljøfarlige forurenende stoffer er der med genbesøget opnået mere viden om tilstanden i vandmiljøet.

Med *Aftale om Implementering af et Grønt Danmark* med Socialistisk Folkeparti, Liberal Alliance, Det Konservative Folkeparti og Radikale Venstre den 18. november 2024, er det besluttet, at der skal gennemføres en kvælstofindsats, hvor der tages udgangspunkt i scenarie 1 fra rapporten om Second Opinion – med undtagelse af Bornholm.

Denne aftale udgør dermed det genbesøg af kvælstofindsatsen, der var aftalt med Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug (Landbrugsaftalen) af 4. oktober 2021. Aftalen indbefatter, at der gennemføres en ny interkalibrering af klorofylmiljømålene for åbne farvande med Sverige og Tyskland, hvilket kan få afledte konsekvenser for kvælstofmålbeklastningerne i danske åbentvandsområder. Resultaterne fra interkalibreringen skal ligge til grund for danske mål senest fra 2029. Aftalepartierne er enige om, at interkalibrerede mål skal ligge til grund for danske mål senest i 2029.

Den 20. december 2024 blev genbesøget sendt i offentlig høring i seks måneder. Resten af dette kapitel giver et kort overblik over de væsentligste ændringer, som er sket ved genbesøget.

Der er bl.a. tilføjet nye data for både vandløb, søer og kystvande ift. miljøfarlige forurenende stoffer, som har medført bedre grundlag for tilstandsvurderinger og revidering af enkelte miljømål. Inddragelse af nye data for miljøfarlige forurenende stoffer har været medvirkende årsag til, at den samlede tilstand for ikke er opfyldt mange steder for hverken vandløb, søer og kystvande.

Vandløb

Indsatsprogrammet for vandløb efter genbesøget består af:

- Restaureringsindsats i ca. 7.500 km vandløb
- Fjernelse af ca. 1.500 spærringer
- Spildevandsindsats

De større spærringer ved Holstebro Vandkraftsø og Tangeværket fastlægges som 'indsats', hvoraf spærringen ved Holstebro fastlægges som et kort omløbsstyg ind i søen. For spærringen ved Tangeværket fastlægges den konkrete indsats forventeligt i 2025.

Der er udpeget ca. 400 km nye vandløbsstrækning som stærkt modificerede, så den samlede længde på landsplan nu udgør ca. 1.425 km. Endvidere er der introduceret grænseværdier for kvalitetselementerne fisk, alger og planter i målsætningen for fisk opstrøms vandområder, der er udpeget som stærkt modificerede, hvor pumpestationen udgør en del af udpegningsgrundlaget.

Søer

Indsatsprogrammet for søer efter genbesøget af vandområdeplanerne består af:

- Restaurering af 77 søer
- Etablering af 1.000 ha fosforvådområder
- Ny tilskudsordning til etablering af træer langs vandløb på 500 km
- Spildevandsindsats
- Skærpelse af fosforlofter og beslutning om en ny fosforregulering i 2027
- Synergieffekt fra kvælstof-, klima- og vandløbsindsatser såfremt de placeres indenfor søoplande

En enkelt sø er udgået af vandområdeplanerne, antallet af søer er derfor nu 985.

Vidensgrundlaget for fosfor er forbedret med en opdateret belastningsopgørelse, som har medført, at den faglige vurdering af netto-fosforindsatsbehovet er reduceret fra 110 tons i vandområdeplanerne 2021-2027 (VP3) til 85 tons ved genbesøget.

Kystvande

Med genbesøget iværksættes nye kvælstofreducerende tiltag, der indfrier indsatsbehovet for kvælstof for alle kystvande. Dette svarer til en kvælstofreduktion til kystvande på ca. 13.800¹ tons. Rammerne for indsatsprogrammet er fastlagt i *Aftale om Implementering af et Grønt Danmark*. Det opdaterede Indsatsprogram består af:

- Spildevandsindsatser
- Indsatser finansieret via EU's fælles landbrugspolitik (CAP)
- Markregulering og udtagningsindsats (f.eks. vådområder, udtagning af lavbundsarealer, minivådområder, skovrejsning eller arealudtagning)

Det faglige grundlag for fastsættelse af målbelastninger og beregning af indsatsbehov er opdateret. I genbesøget er planlagt de nødvendige indsatser til reduktion af udledning af næringsstoffer, som skal sikre, at kystvandområderne kan opnå målopfyldelse.

Belastningsopgørelserne for næringsstofftilførslen til kystvandene er opdateret med nyeste tilgængelige data. Indsatsbehovet for reduktion af kvælstofudledningen til kystvande er opdateret på baggrund af opdaterede baselinebelastninger og målbelastninger, samt på baggrund af det styrkede faglige grundlag for kvælstofindsatsen, som er resultatet af arbejdet med "second opinion". Samlet set vurderede danske eksperter og det internationale ekspertpanel i second opinion, at den danske tilgang til opgørelse af kvælstofindsatsbehovet er robust og bakker overordnet op om de valg og antagelser, der er foretaget i forbindelse med opgørelsen. Der er dog anbefalet en ny interkalibrering med Sverige og Tyskland af miljømål for kystvande som har betydning for opgørelsen af kvælstofindsatsbehovet.

Grundvand

Der er gennemført enkelte nye afgrænsninger, ligesom der er gennemført grupperinger af grundvandsforekomster. Ved den nye afgrænsning er antallet af grundvandsforekomster i genbesøget reduceret fra 2.050 i VP3 til 2.043 i genbesøget. Grupperingerne medfører samtidig, at en del grundvandsforekomster, som tidligere var i ukendt tilstand, nu får en tilstand, som svarer til tilstanden i den grundvandsforekomst den enkelte grundvandsforekomst er grupperet med. Som konsekvens af den nye afgrænsning er der foretaget enkelte opdateringer af tilstandsvurderinger.

MFS

For miljøfarlige forurenende stoffer i overfladevandområder er der tilvejebragt ny viden om væsentlige kilder og tilførselsveje, hvilket har dannet grundlag for et opdateret indsatsprogram. Det opdaterede indsatsprogram består af:

¹ I *aftale om implementering af Grønt Danmark* fra 18. november 2024 er anført 13.780 tons kvælstof, forskel skyldes afrunding

- Kildeopsporing af miljøfarlige forurenende stoffer, der er årsag til manglende målopfyldelse
- Afværgeforanstaltninger for et antal jordforureninger der truer overfladevand.

Tilstandsvurderingerne er derudover opdateret ifm. genbesøget, således at der nu er langt færre vandområder i ukendt tilstand. Baggrunden for opdateringen er nye eller reviderede miljøkvalitetskrav for et antal stoffer, nye måleresultater og som noget helt nyt er der inddraget modellerede koncentrationer af metallerne bly, cadmium, kobber, nikkel og zink i vandløb som grundlag for vurdering og klassificering af tilstand i vandløb. De modellerede koncentrationer omfatter både kemisk tilstand (bly, cadmium og kobber) og tilstanden for nationalt specifikke stoffer (kobber og zink), og benyttes i alle målsatte vandløb, hvor der ikke foreligger måledata for disse stoffer.

Inklusionen af de modellerede koncentrationer har medført, at alle 6.690 målsatte vandløb (cirka 18.600 km) vurderes og klassificeres for et eller flere miljøfarlige forurenende stoffer. I tilstandsvurderingerne til vandområdeplanerne 2021-2027 var andelen af vandløbsstrækninger i ukendt kemisk tilstand og ukendt tilstand for nationalt specifikke stoffer 94 % (cirka 17.500 km).

Som konsekvens af de nye miljøkvalitetskrav vurderes tilstanden for de nationalt specifikke stoffer nu i 283 målsatte søer, modsat tilstandsvurderingen til vandområdeplanerne 2021-2027, hvor 173 målsatte søer blev vurderet.

For kystvande og territorialfarvande er andelen af vandområder i kendt kemisk tilstand og kendt tilstand for nationalt specifikke stoffer 100 %. I tilstandsvurderingerne til vandområdeplanerne 2021-2027 var andelen af vandområder i ukendt kemisk tilstand 4 %, og andelen af vandområder i ukendt tilstand for nationalt specifikke stoffer 11 %. Forskellen skyldes opdateringen af datagrundlaget som følge af ændringen af dataperioden fra 2010-2019 til 2013-2022.

Politiske initiativer for den kommende vandplanlægning

For den kommende vandplanlægningsperiode er der en række væsentlige prioriteter i vandplanlægningen. Det drejer sig hovedsageligt om følgende initiativer:

Spærringen ved Tangeværket.

Der skal tages stilling til den konkrete løsning, som skal leve op til vandrammedirektivets krav om sikring af kontinuitet (faunapassage).

Vidensopbygning om fosforregulering frem mod 2027.

I forbindelse med fastlæggelse af søindsatsprogrammet skal der i 2027 tages stilling til en bæredygtig fosforregulering. Dette er et vigtigt aspekt, fordi fosforoverskuddet på arealerne kan tabes til vandmiljøet. Søerne påvirkes i vid udstrækning af aktiviteter fra det åbne land, herunder særligt landbrugsdrift. Derfor bliver udviklingsarbejdet, der skal klarlægge de konkrete principper, som en fosforregulering skal hvile på i fremtiden, et centralt element i søindsatsen i 2025-2026. Det forventes, at der fra starten af fjerde planperiode vil være en skærpet fosforregulering til gavn for målsatte søer i vandområdeplanerne, og at der mod slutningen af fjerde planperioden implementeres en bæredygtig fosforregulering.

Implementering af Aftale om implementering af et Grønt Danmark.

Der er afsat ca. 43 mia. kr. til at gennemføre en historisk omlægning af Danmarks areal, bestående af:

- Ca. 10 pct. af Danmarks samlede areal skal omlægges.
- Der skal etableres 250.000 hektar ny skov i Danmark frem mod 2045.
- Der skal udtages 140.000 hektar lavbundsarealer og vådområder skal genskabes.
- Danmarks Grønne Arealfond, som skal drive omlægningen af det danske areal, etableres.

Den nuværende kvælstofmarkregulering erstattes i 2027 med en ny udledningsbaseret kvælstofmarkregulering. Den nye model indebærer, at der kan opnås en større kvælstofeffekt per virkemiddel per hektar ift. den nuværende regulering.

Der tages initiativ til at indgå nye interkalibreringsaftaler med Sverige og Tyskland, som forholder sig til nyeste viden. De nye interkalibrerede mål skal kunne lægges til grund for beslutning om kvælstofindsatser til kystvandområder senest fra 2029.

De lokale grønne treparter spiller en centrale rolle for at lykkes med at omsætte de aftalte indsatser til virkelighed ved at udarbejde omlægningsplaner i 2025. Planerne realiseres gennem Danmarks Grønne Arealfond, hvor der kan søge støtte til skovrejsning, permanent ekstensivering, etablering af vådområder, minivådområder og udtagning af lavbundslande, samt hvor der kan gennemføres faciliterende jordsalg og jordbytte.

Med arealomlægningen forventes det, at hovedparten af de danske vandområder vil være helt i mål med de nødvendige kvælstofindsatser i 2027. Den resterende del vil blive håndteret i løbet af VP4. Dermed vil *Aftale om Implementering af et Grønt Danmark* også være en stor del af VP4.

Mange af de igangsatte indsatser i tredje planperiode for både vandløb og søer bliver en del af indsatsprogrammet for VP4, da de ikke vil kunne nå at blive gennemført inden.

Indsatsprogram for grundvand

Der er politisk truffet beslutning om yderligere udviklingsprojekter, der skal bidrage til afklaring af behov for et evt. supplerende indsatsprogram for grundvand. Det vil desuden fortsat være afgørende at have et stærkt myndighedssamarbejde for at beskytte grundvandet. Vores grundvand kan hurtigt blive en knap ressource, særligt omkring de større byer. Derfor skal det sikres, at vi har tilstrækkeligt grundvand, og at kvaliteten af grundvandet beskyttes mod forurening med bl.a. nitrat fra landbrug og kemiske stoffer.

Overvågning

Alt kendt indsatsbehov håndteres i videst muligt omfang ved genbesøget, men grundet ukendte forhold kræves der fortsat både udvikling og fuldt fokus på implementering af de mange igangsatte indsatser. Det er ambitionen, at vi om relativt få år alene venter på, at naturen responderer på indsatserne, og vandmiljøet kommer i god tilstand. Overvågningsprogrammet skal gennemgås, så det kan levere effektive tilstandsvurderinger af det danske vandmiljø. Det er afgørende for målopfyldelse, at tilstanden og udviklingen i denne for vandområderne kan fastslås.

National handlingsplan mod PFAS

I maj 2024 indgik et samlet Folketing aftale om at afsætte 404 mio. kr. til den første nationale handlingsplan mod PFAS. Planen løber fra 2024 til og med 2027 og skal beskytte miljøet og danskerne mod PFAS i hverdagen. Der er de seneste år opnået mere viden om udbredelsen af PFAS-forurening, og med henblik på at oprense, afværge og inddæmme PFAS-forurening er der behov for en samlet tværgående indsats.

Den nationale handlingsplan mod PFAS omfatter en række indsatser, heriblandt midler til en pulje til at oprense punktkilder, der er forurenede med PFAS. Ud over oprensning af PFAS skal der også ske en begrænsning i udledning af PFAS i Danmark, hvor det giver mening (afværge). På baggrund heraf afleverede Danmark i 2023, sammen med fire andre lande, et forslag til et forbud mod PFAS i EU, som vil gælde hele gruppen af de cirka 10.000 PFAS. Med henblik på at inddæmme PFAS er der blandt andet afsat midler til forstærket overvågningen af PFAS og miljøfarlige stoffer i vandmiljøet og i grundvand.

Faglig udvikling frem mod VP4

Et korrekt fagligt grundlag er afgørende for at sikre, at de danske vandområdeplaner bygger på robuste og omkostningseffektive metoder og indsatser.

Der er med genbesøget fortsat vandområder med ukendte forhold, og vandområder hvor en indsats først vil kunne gennemføres efter 2027. For at sikre håndtering af denne problemstilling igangsættes en række faglige udviklingsspor frem mod VP4, som bl.a. skal afdække tilstanden i de vandområder, hvor der i dag er ukendt tilstand. Udviklingssporet skal endvidere afklare hvilke virkemidler, som kan anvendes omkostningseffektivt for at sikre opnåelse af god tilstand.

Som del af udviklingssporet skal der endvidere ske en opdatering af det faglige grundlag, herunder af de anvendte beregningsmodeller og øvrige udvalgte faglige metoder, som ligger til grund for vandområdeplanlægningen for de forskellige typer af vandområder. Dette for at sikre, at ny forskning og viden implementeres i det faglige grundlag for de danske vandområdeplaner.

Vandløb

På vandløbsområdet er det planlagt, at der skal igangsættes udviklingsprojekter til afdækning af viden om bl.a. indsatstype, tilstande og årsager til manglende målopfyldelse. Endvidere igangsættes der udviklingsprojekter, som skal sikre omkostningseffektivitet i det videre vandplanlægningsarbejde på vandløbsområdet.

Derudover arbejdes der på at opdatere de faglige metoder, således at den nyeste viden på vandløbsområdet inddrages i det faglige grundlag for vandområdeplanerne og dertilhørende indsatser.

Udviklingsprojekterne forventes at indeholde nedenstående udviklingsspor:

- Forbedret vidensgrundlag om bl.a. naturgivne forholds betydning for målopfyldelsen
- Kvalificering af metode til fastlæggelse af miljømål for kunstige og stærkt modificerede vandområder
- Kvalificering af virkemiddelkataloget
- Vidensopbygning om årsager til manglende målopfyldelse.

Sø

På søområdet, hvor fosfor er den store udfordring, er der planlagt et udviklingsspor for bæredygtig fosforregulering samt videreførelse af det eksisterende udviklingsspor knyttet til omkostningseffektiv implementering af fosforindsatser. Dette har til formål at tilvejebringe det fornødne vidensgrundlag for en fremtidig omkostningseffektiv håndtering af den fosforindsats, som ikke blev håndteret ved genbesøget. Som del af udviklingssporet skal der ses på synergieffekter, dvs. hvordan virkemidler, som ikke er målrettet reduktion af fosforbelastningen, kan have en sekundær positiv effekt på fosforindsatsen.

Foruden arbejdet med fosforindsatsen arbejdes der på at implementere den nyeste viden i de faglige metoder, som anvendes til udarbejdelsen af vandområdeplanerne.

Udviklingsprojekterne på området er under afklaring, men forventes at indeholde nedenstående udviklingsspor til styrkelse af fastlæggelsen af indsatsbehov samt forbedring af tilstandsvurderingen for biologiske samt fysisk-kemiske og hydromorfologiske forhold baseret på nyeste overvågningsdata og vidensgrundlag.

- Forbedret vidensgrundlag ifht. indsatsbehov og tilstandsvurderinger
- Videreudvikling af fosforrisikokortlægningen og fosforvirkemiddelkataloget
- Vidensopbygning vedr. bæredygtig fosforregulering.

Kystvande

For kystvande udgør for høj udledning af kvælstof og fosfor den største presfaktor. Det er således den primære årsag til, at der ikke er god økologisk tilstand i danske kystvandvandområder. Derudover er andre presfaktorer, såsom fysisk forstyrrelse af havbunden og påvirkning med miljøfarlige forurenende stoffer også medvirkende til at forringe tilstanden. Metoden til beregning af målbelastninger for kystvande er essentiel for at kunne beregne kystvandenes indsatsbehov over for kvælstof og fosfor. Metoden baserer sig på resultater genereret med det marine modelkompleks, og blev vurderet fit-for-purpose i den internationale evaluering, der blev gennemført som en del af Second Opinion. Frem mod VP4 vil grundlaget for metoden skulle opdateres til nyt datagrundlag (belastningsopgørelser, tilstandsvurderinger mm.), og der skal arbejdes på de dele af det faglige grundlag for vandområdeplanerne for kystvande, der kræver opdatering eller videreudvikling jf. anbefalinger fra second opinion og beslutninger vedr. kvælstofindsatsen fra Aftale om Implementering af et Grønt Danmark.

Følgende udviklingsinitiativer vil der blive set på frem mod VP4:

- Interkalibrering med Sverige og Tyskland med henblik på at sikre fælles miljømål for indikatorer benyttet til bestemmelse af miljøtilstanden for de åbne, delte farvande
- Udvikling af en indikator for rodfæstede bundplanter i lavvandede kystvande
- Udvikling og/eller forbedring af indikatorer til tilstandsvurderingen af kystvande (f.eks. indikatorer for makroalger, bundfauna, næringsstoffer og andre støtteparametre)
- Opdatering af det marine modelgrundlag til beregning af kvælstofmålbelastninger
- Videre arbejde med at kvantificere effekter af andre presfaktorer end næringsstoffer
- Opdatering af det marine virkemiddelkatalog på baggrund af nyeste viden, herunder ny viden genereret i projektet om Udviklingsinitiativer for Marine Virkemidler

Opland

Fremadrettet igangsættes en række udviklingstiltag, der følger op på beslutningerne vedr. kvælstofindsatsen til kystvande, der fremgår af Aftale om Implementering af et Grønt Danmark, herunder:

- Indsatsbehovet skal opdateres inden 2027, i 2029 og derfra hvert tredje år, herunder på baggrund af nye data mv. Der skal foreligge et opdateret indsatsbehov, samt status-, baseline- og målbelastning baseret på seneste data, som skal ligge til grund for genbesøgt medio 2026.
- Fra og med 2027 overgår den nuværende målrettede regulering til en ny udledningsbaseret markregulering, som bygger på nyeste viden om jordens retention og med flere tilpasningsmuligheder for bedrifterne, som vil indebære, at der ved markregulering kan opnås større kvælstofeffekt af virkemidler pr. hektar ift. den nuværende målrettede regulering.

- For at understøtte den nye udledningsbaserede markregulering blev der tilbage i 2022 igangsat et projekt, som forbedrer kvælstofretentionskortlægningen (Den nationale kvælstofmodel) på et højere detaljeret niveau. Projektet forventes afsluttet i 2025.

Grundvand

Det er usikkert, hvorvidt de generelle indsatser er tilstrækkelige til at opnå målopfyldelse i alle grundvandsforekomster. For visse grundvandsforekomster, der befinder sig i dårlig kvantitativ eller kemisk tilstand, vurderes det, at de nuværende generelle indsatser formentlig ikke er tilstrækkelige til at imødekomme de langsigtede behov eller vende stigende tendenser for forurenende stoffer. Der er politisk truffet beslutning om yderligere udviklingsprojekter, der skal bidrage til afklaring af behov for et evt. supplerende indsatsprogram for grundvand.

Udviklingsprojekterne forventes at indeholde en rækkefølgende udviklingsspor:

- Analyse af pesticidforureninger, der skal sikre øget viden om pesticidforureninger i grundvand for at forbedre grundlaget for vurdering af behovet for yderligere indsatser.
- Der gennemføres et projekt mht. nitrat i grundvandet med henblik på at forbedre grundlaget for vurdering af indsatsbehov for den enkelte grundvandsforekomst.
- Grundvandsforekomsters kemiske og kvantitative påvirkning af grundvandsafhængige terrestriske økosystemer (GATØ) – Metodeudvikling med henblik på efterfølgende at kunne vurdere, hvor der er mulig påvirkning af grundvandsafhængige terrestriske økosystemer og om der er behov for at iværksætte indsatser for at afværge negativ påvirkning af disse områder.
- Grundvandsforekomsters kemiske påvirkning af målsatte overfladevandsområder. Metodeudvikling med henblik på efterfølgende at kunne vurdere, hvor der er mulig påvirkning af overfladevandsområder og om der er behov for at iværksætte indsatser i disse områder.
- Grundvandsforekomsters kemiske påvirkning med PFAS, herunder metode for risikovurdering og tilstandsvurdering.
- Grundvandsforekomsters kemiske påvirkning med sporstoffer og salte, herunder metode for risikovurdering og tilstandsvurdering.

Spildevand

Spildevandsudledninger indeholder primært forurenende stoffer i form af organisk stof (BI₅ og COD), kvælstof og fosfor. BI₅ og ammonium/ammoniak er væsentlige presfaktorer i vandløb, fosfor er en væsentlig presfaktor i søer, mens kvælstof og til dels fosfor er væsentlige presfaktorer i kystvande. I tidligere vandplanperioder blev der fastlagt spildevandsindsatser primært af hensyn til vandløb men også af hensyn til søer og kystvande. Det vil frem mod VP4 blive vurderet, om der er grundlag for at fastlægge yderligere spildevandsindsatser af hensyn til diverse medier. Af denne aftale fremgår også, at der skal ske forbedret spildevandsrensning i relevante områder, og regeringen vil udarbejde et konkret oplæg til drøftelse i aftalekredsen herom.

MFS i Byspildevandsdirektivet

Det reviderede byspildevandsdirektiv, som blev vedtaget i november 2024, har fokus på forurening forårsaget af mikroforurenende stoffer.

Direktivet introducerer en række initiativer for at nedsætte miljøpåvirkningen fra spildevand, herunder krav om rensning af mikroforurenende stoffer ved et 4. rensetrin for anlæg over 150.000 PE (Person

ækvivalent) og for anlæg >10.000 PE, der udleder til særligt følsomme områder. Det 4. rensetrin implementeres gradvist og skal være fuldt implementeret i 2045. Derudover er der krav om overvågning af en række parametre i spildevandet, i artikel 21 stilles krav om monitorering af en række MFS fra 2028 (listen er under udarbejdelse). Monitoreringen foretages 2 gange årligt for de store anlæg over 150.000 PE og for anlæg mellem 10.000-150.000 PE hvert andet år.

Tilslutningsvejledningen

Den reviderede tilslutningsvejledning blev sendt i høring i november 2024. Den nye vejledning underbygger den viden, der findes i dag om miljøfarlige forurenende stoffer og understøtter den nugældende lovgivning. De vejledende grænseværdier er opdateret og for mange stoffer skærpet. Derudover er der tilføjet vejledende grænseværdier for yderligere 17 stoffer, herunder PFAS.

MFS i overfladevand

For de miljøfarlige forurenende stoffer er det særligt en udfordring, at manglende viden hindrer opnåelse af god tilstand. Der skal derfor igangsættes flere udviklingsinitiativer frem mod 2027, da der fortsat er behov for at tilvejebringe den viden, som er nødvendig for at understøtte en mere målrettet regulering og fastsættelse af indsatser.

For at kunne udpege konkrete indsatser, styrke tilstandsvurderingerne og tilvejebringe et tilstrækkeligt datagrundlag for udarbejdelse af modeller, er der fortsat behov for at tilvejebringe yderligere viden om forekomsten af miljøfarlige forurenende stoffer i overfladevandområderne. For alle fire vandområdedistrikter gælder det, at der er afsat midler til øget overvågning af miljøfarlige forurenende stoffer i vandmiljøet i årene 2024-2027.

Med henblik på at tilvejebringe det faglige grundlag for næste vandområdeplan igangsættes en række udviklingsarbejder frem mod den kommende vandområdeplan:

- Flere initiativer vedrørende identificering og kvantificering af indhold af miljøfarlige stoffer fra forskellige kilder på tværs af regulatoriske sektorer og tilførsel fra samme. Initiativerne er en fortsættelse af det arbejde, der blev gennemført i genbesøget.
- Initiativ, der har til formål frembringe en mere detaljeret risikovurderingen af de enkelte vandområder ved blandt andet at koble konkrete kendte eller forventede udledninger til de enkelte vandområder samt undersøge muligheden for at centralisere myndighedernes data. Dette initiativ bygger i høj grad videre på den viden, der er frembragt i første del af planperioden.
- Fortsættelse af arbejdet med at fastsætte nye og revidere eksisterende miljøkvalitetskrav.
- Videre arbejde med at udvikle og kvalificere et virkemiddelkatalog for miljøfarlige forurenende stoffer. Partnerskabet for miljøfarlige stoffer skal fortsat bidrage til dette arbejde, herunder hjælpe med at vurdere den mest omkostningseffektive kombination.
- Videre arbejde med modellering mhp. at udvide omfanget til at omfatte søer og flere miljøfarlige forurenende stoffer.

For at komme nærmere god tilstand i alle vandområder skal der afdækkes muligheder for prioritering af nye og eksisterende udledninger af miljøfarlige forurenende stoffer. Miljø- og ligestillingsministeriet foreslår derfor, at der nedsættes en arbejdsgruppe bestående af relevante myndigheder og interessenter mhp. en nærmere analyse heraf.

Inddragelse af offentligheden

Vandplanlægning er en kompleks størrelse som kombinerer faglig viden fra forskningsinstitutioner, lokal viden fra interessenter og politiske ambitioner om et grønnere Danmark med et vandmiljø i god tilstand.

Opgaven med at udforme de kommende vandområdeplaner for fjerde planperiode skal derfor løses i tæt dialog mellem interessenter, Miljø- og Ligestillingsministeriet og Ministeriet for Grøn Trepert. Derved sikres det, at der tilvejebringes det bedst mulige –og mest opdaterede – vidensgrundlag for vandområdeplanerne for fjerde planperiode. Endvidere sikrer det, at der er fælles forståelse og fagligt udgangspunkt i den implementering af indsatser, som typisk følger af en ny vandområdeplan.

Behovet for inddragelse af offentligheden er beskrevet i vandrammedirektivet, artikel 14, som henviser til, at medlemsstater skal tilskynde til, at alle interesserede parter inddrages aktivt i gennemførelsen af vandrammedirektivet. Direktivet foreskriver endvidere, at offentligheden skal have følgende dokumenter i høring med det formål at kunne fremsætte bemærkninger:

- Et arbejdsprogram, tidsplan og redegørelse for høringsproces (dette dokument)
- En foreløbig oversigt over væsentlige vandforvaltningsmæssige problemstillinger, der har vist sig at berøre vandløbsområdet
- Et udkast til vandområdeplanerne

Interessentinddragelsen er afgørende for en vellykket gennemførelse af vandområdeplanerne, hvorfor Ministeriet for Grøn Trepert lægger op til en tættere inddragelse af interessenter end minimumskravet i vandrammedirektivet. Fælles for inddragelsen af interessenter er ønsket om transparens, inddragelse og lokal forankring.

Lokale treparter

Lokal forankring er afgørende for at sikre, at implementering af vandområdeplanerne sker effektivt og med udgangspunkt i den viden, der forefindes blandt lokale interessenter. Med Aftale om implementering af et Grønt Danmark af 18. november 2024 blev det besluttet, at der skal oprettes lokale treparter som skal sikre, at der sker en stærk forankring, ejerskab og helhedstænkning i det videre arbejde med vandplanlægning.

De lokale treparter vil bestå af lokale interessenter i form af landbrugs- og naturorganisationer, såvel som kommuner, hvor sidstnævnte vil have ansvaret for arbejdet med at transformere det samlede nationale indsatsbehov til konkrete arealomlægningsplaner.

Foruden implementering af indsatser knyttet til kvælstof-indsatsbehovet vil interessenterne i de lokale treparter også have mulighed for at foreslå områder, hvor der er potentiale for at anlægge store, sammenhængende naturområder.

Kystvandråd

Der gives mulighed for nedsættelse af op til 18 Kystvandråd i de vandoplande, der er mest udfordret ift. indsatsbehov og målopfyldelse. Kystvandrådene består af op til 20 repræsentanter for lokale organisationer fra erhverv eller grønne organisationer. Kystvandrådene kan rådgive De Lokale Treparter om om-lægningsplanerne, men også undersøge nye initiativer og virkemidler, samt vurdere indsatsprogrammeren i vandområdeplanerne.

Interessentinddragelse i det faglige grundlag

Med dannelsen af Ministeriet for Grøn Trepart med dertil hørende Styrelse for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, forventes der nedsat et interessentforum for hovedinteressenter. Det nye interessentforum vil fungere som en central faglig følgegruppe for vandplanlægningen med de væsentligste interessenter. Her vil dialog om arbejdet med vandplanlægningen videreføres med både relevante faglige og strategiske input.

Centrale interessenter kan blive inddraget i faglige udviklingsprojekter, der har til hensigt at opdatere og udvikle det faglige grundlag for vandområdeplanlægningen.

Partnerskab for miljøfarlige stoffer

De mange kilder til forurening med miljøfarlige stoffer gør det til en stor og kompleks opgave at nå i mål med at begrænse tilførslen af miljøfarlige stoffer til vandmiljøet, og løsningerne kan få økonomisk betydning for mange parter. Det er derfor vigtigt, at indsatsen frem mod 2027 baseres på relevant viden og inddragelse af alle relevante parter herunder staten, regionerne, kommunerne, forsyningsselskaberne, virksomhederne mv. Partnerskabet for miljøfarlige stoffer er et tværgående samarbejde i form af et partnerskab mellem interesseorganisationer, erhverv og myndigheder, som blev etableret med tredje vandområdeplan. Siden dets etablering har Partnerskabet bidraget til at videreudvikle overvågningen af de miljøfarlige stoffer, udbygning af vores viden om kilderne til forurening samt undersøgelsen af nye renseløsninger, som kan begrænse forureningen. Via Partnerskabet inddrages relevante parter i det fremadrettede arbejde med at begrænse udledningen af miljøfarlige stoffer frem mod og under fjerde vandområdeplan. Bl.a. skal Partnerskabet bidrage til arbejdet med at afsøge muligheder for prioritering af udledninger, som der med genbesøg af VP3 er afsat midler til udviklingsprojekter om.

Den videre proces – tidsplan

Endeligt arbejdsprogram og tidsplan for processen med udarbejdelse af vandområdeplanerne

Høringsudkast offentliggøres den 20. december 2024, og høringen løber i seks måneder til den 20. juni 2025

Forud for vandområdeplaner planlægges processen i et arbejdsprogram og dertilhørende tidsplan, som sendes i offentlig høring i seks måneder. Af arbejdsprogrammet fremgår hvilket arbejde som planlægges gennemført frem mod den kommende vandområdeplan, samt hvordan interessenter vil blive inddraget.

Dette dokument udgør arbejdsprogram og dertilhørende tidsplan.

Basisanalyse

Eventuel revision offentliggøres ultimo 2025

En basisanalyse angiver en status for det danske vandmiljø, som danner udgangspunkt for vandplanarbejdet. Som del af basisanalysen indgår en beskrivelse af de fire vandområdedistrikters karakteristika, en vurdering af menneskelige aktiviteter indvirkning på overfladevand og grundvandets tilstand samt en økonomisk analyse af vandanvendelsen.

Basisanalysen blev opdateret i 2019, forud for vandområdeplanerne for tredje planperiode (2021-2027). Ministeriet for Grønt Trepert vil forud for de kommende vandområdeplaner vurdere behovet for en revidering og ajourføring af basisanalysen.

Foreløbig oversigt over væsentlige vandforvaltningsmæssige opgaver (VVO)

Offentliggøres ultimo 2025 - seks måneders høring

De væsentlige vandforvaltningsmæssige opgaver omfatter en liste over de påvirkninger, som har størst indvirkning på miljøtilstanden i Danmarks vandløb, søer, kystvande og grundvand, og som i større eller mindre udstrækning er medvirkende til, at nogle vandområder ikke opfylder vandrammedirektivets mål om god økologisk og god kemisk tilstand.

Oversigten er en del af efterlevelsen af vandrammedirektivet og skal sikre, at påvirkningerne identificeres og inddrages i de kommende vandområdeplaner.

Forslag til vandområdeplan for fjerde planperiode (2027-2033)

Høringsudkast offentliggøres ultimo 2026 - seks måneders høring

Udkast til vandområdeplanerne sendes i høring sammen med dertilhørende bekendtgørelser.

Vandområdeplan for fjerde planperiode (2027-2033) offentliggøres

Offentliggøres ultimo 2027

De endelige vandområdeplaner for fjerde planperiode offentliggøres sammen med dertilhørende bekendtgørelser.